

Säg det!

En undersökning om hur rektor kan synliggöra lärares undervisningsförmågor
likväl som läraren kan synliggöra elevens lärande –
en parallellprocess

Uppsats för D-seminariet i
Utbildningsledarskap
Statsvetenskap
Umeå universitet
Vt14
Annelie Fredriksson

Innehåll

Abstract	4
1 Inledning	5
1.1 Något om bedömning.	5
1.2 Parallellprocessen	7
2 Undersökningens syfte och frågeställning	8
2.1 Syfte	8
2.2 Undersökningens frågeställning; Hur ter sig formativ bedömning i samband med undervisningen?	9
3 Undersökningens upplägg och metod	9
3.1 Undersökningens upplägg	9
3.2 Centrala begrepp	11
3.2.1 Ömsesidig feed-back	11
3.2.2 Formativ bedömning i samband med undervisningen	11
3.2.3 Synligt lärande	12
3.3 Dokumentering av datainsamling – observationsprotokollet	12
3.4 Förstudiens betydelse	14
3.5 Urval	14
3.5 Metodval	15
4 Teoretiska utgångspunkter	15
4.1 Professionell kommunikation	15
4.2 Syfte med och strategier för formativ bedömning	17
4.3 Pedagogiskt ledarskap – på rektors- och lärarnivå	18
5 Klass 2	20
5.1 Klassrummet och lärmiljön	20
5.2. Morgonsamling	21
5.2.1 Samling – elevuppslag – souvenir från Stockholm	22
5.2.2 Samling – elevuppslag – tidningsartikel	22
5.2.3 Samling – klassen hade vikarie igår	23
5.3 Klockan	23
5.3.1 Klockan – upplevelse av tid	24
5.4 Kompisbrev	25
5.4.1 Kompisbrev - EMSB	26
5.5 Lunch - bad	27
5.5.1 I badkön	27
5.6 Räknetal 21	28
5.7 Promenad till ån	28
5.8 Hackspetten	29
5.9 Slutspel i idrott – vem vinner?	29

5.9.1 Slutspel – cirkeldiagram, stapeldiagram	30
5.9.2 Idrottsregler	31
5.10 Mindfulness	31
5.10.1 Utvärdering/reflektion av mindfulness-övningen	32
6 Vad händer i klassrummet?	33
6.1 Feed-back	34
6.2 Feed-up	36
6.3 Feed-forward	37
7 Det pedagogiska ledarskapet	38
7.1 Parallellprocessen	40
7.2 Säg det!	43
8 Referenser	44
8.1 Figurförteckning	45
Bilaga 1	46

Abstract

This study is a qualitative case study in order to delineate how visible learning processes in the classroom. The study draws its theory from researcher John Hattie's findings about effective teaching. Data collection is taken from a class in grade 2 in a medium-sized Swedish municipality. The result demonstrates how the communication takes place in the classroom based on the teacher's strategies and planning in relation to pupils' interests and their own initiative. Is there a mutual feedback between teachers and students while teaching? From five perspectives, and the definition of what visible learning is all about, the results shows many good examples of excellent teaching. The students are engaged and interested. They are confirmed by the teacher and the rate of learning is high. However, there is no sign of conversation between the teacher and the student about how the student learns even though the teacher knows how teaching against a specific pupil should be developed.

As a result, the lack of this conversation prevents the students to receive a degree of self-awareness and insight into their strengths and weaknesses that according to J Hattie's research is so beneficial to their academic performance.

What also is apparent in the results of this study is that what students learn in class must be verbalized and formulated and also repeated clearly.

In the analysis and discussion section, useful and concrete strategies are given on how principal can make the teacher's teaching methods visible to improve teaching quality. This process, where the teacher exposes the student's knowledge and abilities, and where the principal makes visible the teacher's teaching abilities, strengths and developable skills, is called the parallel-process.

To you who work as a Principal, you are hereby granted a tool for practical methods to visualize your teachers' teaching in order to raise student's achievement and develop their skills.

1 Inledning

Resultaten för elever i den svenska skolan har varit föremål för granskning de senaste åren. På alla nivåer problematiseras elevernas förhållandevis sjunkande studieresultat. I uppdraget som rektor ingår ett ansvar för skolans pedagogiska utveckling, inte minst föreskrivs detta i skollagens andra kapitel (SFS 2010:800) samt i den nya läroplanen, (Lgr 11 s 18).

Detta uppsatsarbete kommer att handla om bedömning, bedömning i samband med undervisningen. Perspektivet utgår från skolledarens uppdrag inom ramen för det pedagogiska ledarskapet som i det här sammanhanget avgränsas till rektors uppdrag att utveckla lärarkompetensen i den direkta undervisningen.

1.1 Något om bedömning.

Inom ramen för denna undersökning delas bedömningsarbetet av en elevs kunskapsutveckling in i tre faser;

- Planeringsfasen
- Undervisningsfasen
- Reflektionsfasen

Dokumentering av bedömningsarbetet föreslås i Skolverkets allmänna råd; *Planering och genomförande av undervisningen*, ske i den pedagogiska planeringen.

I samband med undervisningen finns flera sätt att dokumentera, allt från loggböcker, anteckningsböcker, matriser etc.

I det reflekterande skedet sker dokumentationen i elevens individuella utvecklingsplan, i fortsättningen IUP, och den del av denna som benämns omdömen, jfr Skolverkets allmänna råd för utvecklingssamtalet och den skriftliga individuella utvecklingsplanen som utkom i augusti 2012.

I denna uppsats fokuseras enbart fas 2, det vill säga den del i bedömningsarbetet som sker i samband med undervisningen. Frågeställningen handlar om hur rektor kan fånga

upp lärarens och elevernas ömsesidiga feed-back med varandra. Ambitionen är att söka konkreta exempel på denna typ av skeende i klassrummet. Denna kommunikation synliggör hur eleverna lär sig och följaktligen, hur läraren förändrar sin undervisning utifrån vad elevernas berättar om sitt lärande.

Kring bedömning uttrycker sig läroplanen på följande sätt:

Betyget uttrycker i vad mån den enskilda eleven har uppnått de nationella kunskapskrav som finns för respektive ämne. Som stöd för betygssättningen finns ämnesspecifika kunskapskrav för olika betygssteg (Lgr 11, 2.7). Därefter beskriver den i sin målformulering att varje elev utvecklar ett allt större ansvar för sina studier och utvecklar förmågan att själv bedöma sina resultat och ställa egen och andras bedömning i relation till de egna arbetsprestationerna och förutsättningarna.

Läroplanen ger här uttryck för bedömning dels i reflektionsfasen beträffande vad betyget uttrycker, dels i undervisningsfasen där mål för elevens eget studieansvar och kunskapsutveckling stipuleras. Ovanstående är av intresse för denna undersökning eftersom ömsesidig feedback och elevens egen bedömningskompetens sker med hjälp av varandra i samband med själva undervisningen. Hur lärare och elever kommunicerar genom ömsesidig feedback har rektor i sitt utövande av pedagogiskt ledarskap och användande av parallellprocessen, se under 1.2, att fånga upp i samband med sina klassrumsbesök.

En del av det pedagogiska ledarskapet handlar om att rektorer genomför spontana och planerade besök i undervisningen vilket innebär att rektor som observatör befinner sig i klassrummet, förberedd att fånga upp skeenden i undervisningen som efteråt diskuteras med läraren. Skolinspektionen konstaterar dock i sin utredning om rektors ledarskap att rektorer i många stycken undviker att besöka lärare i klassrummet (SI 2010:15). Det finns flera anledningar till detta. Bland annat upplever rektorer att de stör undervisningen, att andra arbetsuppgifter hindrar dem ifrån att hinna med klassrumsbesöken. Forskaren Gunnar Berg har formulerat sig om detta fenomen i "det osynliga kontraktet" vilket innebär att rektor sköter sitt och lärarna gärning i klassrummet lämnas ifred (Berg 1995).

Forskning om pedagogisk utveckling visar att rektorer som aktivt diskuterar skeenden i undervisningen – upplägg, processer och utfall – har större framgång i sina skolor (SI 2010:15). Så påpekar även forskaren John Hattie utifrån sin metaanalys av omfattande

skolforskning att det skolledarskap som fokuserar på elevers resultat, kunskapsmål, diskussion om undervisning samt att lärares arbetstid i görligaste mån avgränsas till att handla om den direkta undervisningen, är den mest effektiva (Hattie 2009).

Ur elevens perspektiv betonar Hattie företeelsen att synliggöra elevens kunskap – eleven ska bli medveten om sitt eget lärande. Elever som är förtrogna med vad som brukar fungera bra i skolan och vad som brukar vara problematiskt i skolarbetet har högre resultat för sina studier än elever som inte är medvetna om sina starka och svaga sidor. Genom ömsesidig feedback och engagerad uppföljning kan läraren hjälpa eleven att bli medveten om sitt eget lärande (Hattie 2009). Det är viktigt att eleven i detta arbete själv är delaktig och att hen får klart för sig vad hen redan kan och vad som behöver utvecklas (Björklund Boistrup 2011).

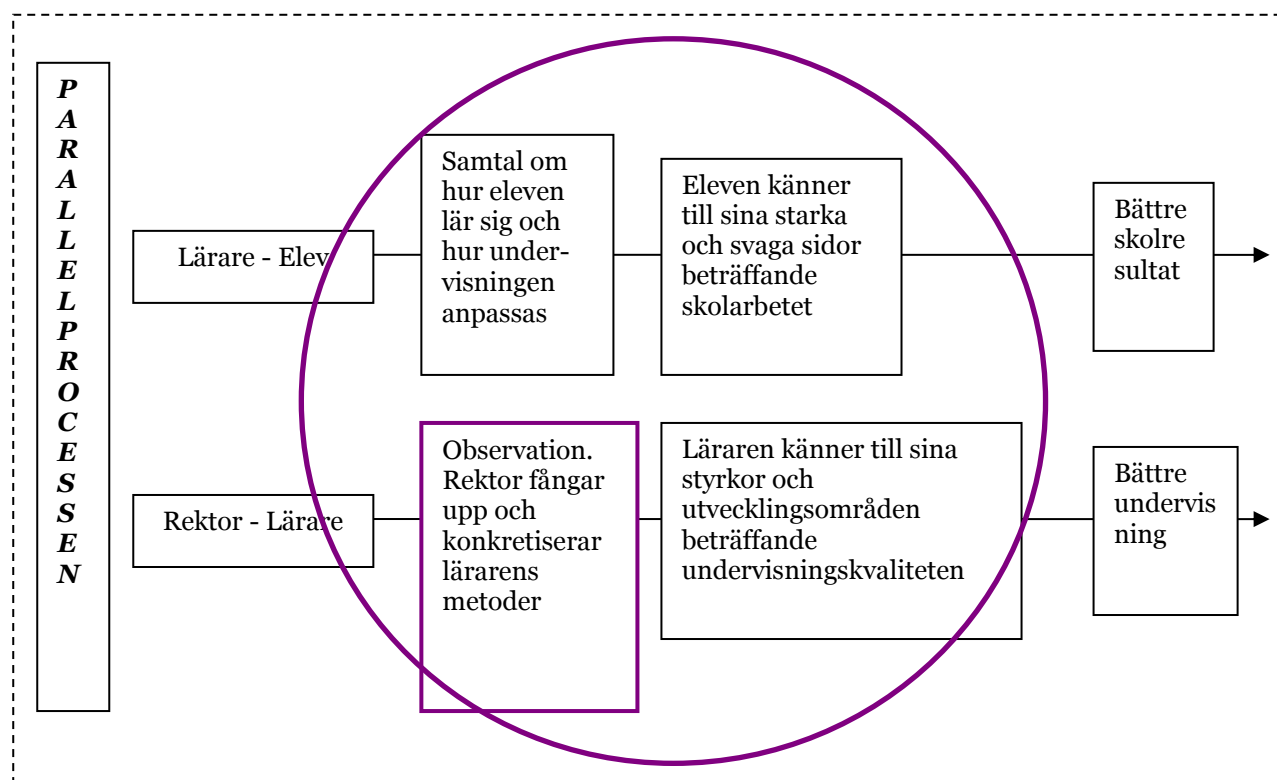
1.2 Parallellprocessen

Lennart Grosin, forskare vid pedagogiska institutionen vid Stockholms universitet menar att skolframgång grundar sig på lärares och indirekt rektors förväntningar, bemötande och inställning till elevers prestationer vilket påverkar undervisningen. Det får inte spela någon roll från vilken socioekonomisk verklighet eleven härstammar när det gäller deras studieresultat vilket också skollagen föreskriver i sitt första kapitel om att utbildningen skall vara likvärdig för alla elever (SFS 2010:800, 1 kap, 8-9 §§). Det är skolans ansvar att alla elever skall utvecklas kunskapsmässigt på ett för dem optimalt sätt. Det centrala utifrån Grosins bidrag till skolforskningen är i detta sammanhang att läraren skall ha höga förväntningar på eleverna, rektor skall på motsvarande sätt ha höga förväntningar på lärarna (Grosin 2004).

Inom socialpsykologisk forskning studeras även där parallellprocesser inom terapeutisk behandling där skeenden mellan patient och terapeut avspeglar sig i terapeutens egen handledning Näslund (2004), Dahlbjörn (2007). I skolans värld betonas parallellprocesser med att principer som är viktiga för verksamheten behöver genomsyra hela verksamheten och att skolledare och lärare därmed har samma arbetsuppgift, nämligen att vara ledare för sina medarbetares lärande. Rektor för lärarna och lärarna för eleverna H-A Scherp (2003).

Grosin tankar bidrar i detta uppsatsarbete med tanken om en parallellprocess, se figur a nedan. Denna äger rum när rektor synliggör lärarnas undervisningsstrategier mot en

mer effektiv undervisning parallellt med att läraren synliggör elevens kunskapsutveckling för att uppnå högre måluppfyllelse.

Figur 1 – en modell över parallellprocessen

2 Undersökningens syfte och frågeställning

2.1 Syfte

Uppsatsens syfte är att synliggöra den parallellprocess som äger rum när läraren hjälper eleven att se sitt eget lärande analogt med att rektor i sin tur kan hjälpa läraren att få syn på sina styrkor och utvecklingsområden och därigenom sitt eget lärande. Dessutom syftar undersökningen till att med konkreta exempel ur undervisningen synliggöra de i parallellprocessen verksamma mekanismerna.

Utifrån undersökningar med resultat som visar på rektors bristande närvaro i undervisningen finns därför anledning att bidra till ett konkret och framförallt enkelt

arbetsätt för rektorer att bli en del av parallellprocessen och i förlängningen bidra till att utveckla lärarprofessionen och i förlängningen elevernas kunskapsutveckling.

2.2 Undersökningens frågeställning; Hur ter sig formativ bedömning i samband med undervisningen?

Undersökningens frågeställning med ambitionen att uppnå syftet för densamma kommer att fokusera på hur läraren konkret berättar för eleverna om *hur* de lär sig. Resultatdelen i uppsatsen skall således redovisa vilka konkreta handlingar som beskriver hur ömsesidig feed-back gestaltar sig i klassrummet. Således kommer konkreta exempel att lämnas på nedanstående frågeställning;

- På vilket sätt är lärarens strategier, elevernas medverkan och klassens kommunikation verktyg för ömsesidig feed-back i samband med undervisningen?

Undersökningens frågeställning finns för att hitta konkreta, enkla och användbara metoder för rektor att prioritera utövningen av sitt pedagogiska ledarskap. Frågeställningen är kärnan till en formativ bedömning av såväl elevs lärande som lärares undervisningsförmågor.

3 Undersökningens upplägg och metod

3.1 Undersökningens upplägg

Arbetet inleds med en teoretisk bakgrund där rapporter från Skolinspektionen tillsammans med forskning om pedagogiskt ledarskap och undervisningsframgång utgör ett fundament till undersökningens frågeställning. Den teoretiska grunden bygger förutom forskning om skolledares pedagogiska ledarskap, på John Hatties forskning om synliggörande av elevens lärande - Visible learning (Hattie 2009). Till svenska har Jan Håkansson vid Linneuniversitet sammanfattat detta stora material med titeln Synligt lärande (SKL 2011). Dessutom har Jan Håkansson tillsammans med Daniel Sundberg skrivit boken Utmärkt Undervisning (2012) som i detta sammanhang ligger som underlag för observationsprotokollets olika perspektiv, se nedan. Teorigrunden kan ses som en form av textanalys eller idéanalys. Avsikten med ett sådant metodval handlar om

att skapa ordning och systematisera idékomplex. Viktiga avgränsningar för en sådan metod kan vara tidsepok, förändringar – paradigm eller ursprung (Ekengren/Hinnfors 2011). Ambitionen med litteraturstudien härvidlag är att använda modeller eller annan teoribildning i avsikt att verifiera eller falsifiera ett teoretiskt antagande.

I ett led att optimera datainsamlingen förbereds den med en förstudie som omfattar två tillfällen med besök i två olika årskurs-2-klasser. Klassrumsbesöken följs därefter upp med återkopplingsamtal till läraren. Förstudiens betydelse beskrivs närmare under 3.4. Datainsamlingen genomförs genom deltagande observation där en lärare följs under två heldagar. Klassen är en årskurs 2:a i en mellanstor svensk kommun. Dokumentationen av datainsamlingen tecknas i ett observationsprotokoll, se bilaga 1, som därefter sammanställs inom ramen för de utgångspunkter som redovisas nedan. Den deltagande observationen förbereds med en mindre förstudie i syfte att pröva om observationsprotokollet fungerar utifrån de ovan nämnda perspektiven.

Resultaten från observationen och samtal med läraren analyseras utifrån förutsättningen att det föreligger en modell eller teoribild som utgår från tidigare forskning. Utmaningen för observation och samtal som datainsamlingsmetod är det förberedande arbetet (Bryman 2011). Att hitta de rätta frågeställningarna och perspektiven kräver ett noggrant och genomtänkt förarbete som vilar på en väl grundad förståelse för kopplingen mellan frågeställningen, studerad teori och de tillämpade modeller som presenteras utifrån litteraturstudien (Bell 2010).

Ett syfte med observationer som datainsamlingsmetod är att fånga beteenden enligt en i förväg utarbetad struktur. Fördelen med den direkta observationen är att observatören kan se det den vill se med egna ögon i jämförelse mot att få en efterkonstruerad bild från respondenten som vid t ex en intervju (Bryman 2011 kap 11). Observation och samtal är ofta ett utmärkt komplement till varandra och används med fördel för att studera och metastudera skeenden i en given situation. Den uppföljande återkopplingen möjliggör för respondenten att bekräfta och komplettera observerade aktiviteter. I samband med detta samtal finns för övrigt en möjlighet att få bekräftelse på att respondentens utsaga verkligen har skett under själva observationen (Bell 2010).

Föreliggande undersökning skall alltså betraktas som en kvalitativ fallstudie då det är rimligt att anta att datainsamlingsmaterialet inte låter sig generaliseras.

Den teoretiska utgångspunkten från Hatties forskning som ligger till grund för denna studie om lärarens inflytande över elevernas kunskapsutveckling är resultat som tack

vare omfattande metastudier låter sig vara allmängiltiga så till vida att de gäller oavsett i vilken årskurs eller i vilket ämne undervisningen sker (Håkansson 2011).

De olika metoder som ligger till grund för resultaten i denna undersökning förutsätter att en öppenhet råder för insyn och argumentation av de val och överväganden som gjorts härvidlag. Genom litteraturstudien ges undersökningen det fundament och de begrepp som arbetet fortsatt vilar på och legitimerar kopplingen mellan teori och begrepp respektive operationalisering, urval och material (Bryman 2011).

Analysen kommer slutligen att behandla tre återkopplingsvariabler över vad som skett i undervisningen utifrån definitionen av ömsesidig feed-back med dess angivna strategier. Den parallellprocess som beskrivs i och genomsyrar uppsatsarbetet har i enlighet med undersökningens syfte för avsikt att konkret beskriva vilka mekanismer är verksamma när lärares och elevers profession respektive kunskapsutveckling förbättras.

Avslutningsvis diskuteras frågeställningen utifrån rapporter om skolledarskap och pedagogiskt ledarskap samt egen förvärvad erfarenhet.

3.2 Centrala begrepp

3.2.1 Ömsesidig feed-back

Ömsesidig feed-back föreligger när läraren i samtal med eleven skaffar sig kunskap om hur elevernas lärande går till och förändrar undervisningen efter det (Hattie 2009).

Eleven lär sig vad som fungerar bra i skolan och vad hen brukar ha problem med. Denna kunskap hos eleven är gynnsam så till vida att hens resultat i skolan förbättras.

3.2.2 Formativ bedömning i samband med undervisningen

Som nämndes inledningsvis kan bedömning ske i undervisningens planering, genomförande eller efteråt. Formativ bedömning i samband med undervisningen sker när både lärare och elev är aktiva i bedömningen av elevens kunskapsutveckling och kommunicerar om vad eleven skall träna på för att ytterligare utveckla sin kunskap och olika färdigheter (Lindberg m fl 2005).

3.2.3 Synligt lärande

Synligt lärande handlar om att sätta ord på tysta skeenden, tyst kunskap. Att verbalisera vad eleven kan, har lärt sig och lämna utrymme till eleven att med ord berätta om hur eleven förstått och hur förståelsen har gått till. Detta får konsekvenser för lärarens fortsatta undervisningsstrategi gentemot eleven (Hattie 2009). Detta är en dual företeelse mellan läraren och den enskilda eleven.

3.3 Dokumentering av datainsamling – observationsprotokollet

Datainsamlingen sker genom en strukturerad, icke deltagande observation (Bryman 2011) Ett i förväg utarbetat observationsprotokoll kommer att utgöra underlag för registreringen av olika skeenden i undervisningen. Observationsprotokollet kommer att förhålla sig till tre perspektiv hämtade ur en belysning av svensk och internationell forskning om utmärkt undervisning (Håkansson/Sundberg 2012).

De tre ovan nämnda perspektiven är:

- Ledarskap i klassrummet - undervisningsstrategier, lärarens kompetens och ide om hur eleverna skall lära sig
- Elevers engagemang, inflytande, initiativ och drivkraft
- Sätta ord på lärande – hur elever och lärare pratar i klassrummet

De tre olika perspektiven samverkar i undervisningen. Det innebär exempelvis att elevers motivation och engagemang kan bero på lärmiljöns kvalitéer och undervisningens tydlighet. Ledarskap i klassrummet handlar om lärarens arbete med vilka målen för undervisningen är och göra dem tydliga och förståeliga för eleverna. Läraren har tillsammans med eleverna jobbat med vilka regler för lärmiljön i klassrummet som gäller. I lärarens ledarskap ingår även utövandet av lärarens pedagogiska ledarskap i klassrummet – vilket utrymme läraren ger sig själv och med vilken tydlighet läraren utövar sin undervisning. Nedan följer en kort utveckling om respektive perspektiv.

Med *undervisningsstrategier* avses lärarens strategier på grupp- och individnivå för hur själva kunskapsöverföringen genomförs. Anpassning, d v s hur läraren varierar sina förklaringsmodeller och sin undervisning på individnivå, är centralt här samt hur

läraren märker och sätter ord på att en strategi inte fungerar bra och hur läraren därefter korrigerar strategin.

Elevernas inflytande och initiativ i undervisningen beror av relationen mellan läraren och eleverna och handlar om hur läraren kommunicerar, berör, och lockar eleverna till engagemang och motivation. Hur elevernas inflytande i undervisningen framträder är här intressant. Här noteras även hur läraren agerar när en elev ”strejkar” eller protesterar under skoldagen.

Sätta ord på lärande – och skeenden, kommunikation och metakommunikation, är den kommunikation mellan lärare och elever som enligt Hatties forskning ligger till grund för att synliggöra lärandet. Ambitionen för denna studie är att också konkretisera uttryck som ”passionerad undervisning”, ”individuell anpassning” eller hur undervisningen påverkar elevernas medvetenhet om vad och hur de lär sig (Håkansson/Sundberg 2012). Intressant här är även vad som inte sägs och uttrycks, exempelvis vad elever berättar om sitt lärande och huruvida läraren fångar upp det.

I syfte att skapa ett observationsprotokoll, se bilaga 1, med mycket yta har ovanstående utgångspunkter sammanfogats i tre olika områden. *Kommunikation* ligger i mitten för att omgärdas av de förutsättningar som *lärarens strategi* och *elevernas inflytande och engagemang* ger till kommunikationen.

- Lärarstrategi och lärmiljö
- Kommunikation
- Elever-elevengagemang

Ambitionen är att undvika ett protokoll med mycket text och många rutor att fylla i.

Protokollet i sig får inte lov att ta uppmärksamheten från de kommunikativa skeendena i klassrummet.

Efter klassrumsbesöket organiseras all rådata i en matris där de tre perspektiven fångas i sammanfattande rubriker och kompletteras med ytterligare en kolumn för rektors kommentarer. Rektors kommentarer är ju de som skall utkristallisera sig i denna rapports diskussionsavsnitt om rektors synliggörande av lärarens undervisningskvaliteter.

3.4 Förstudiens betydelse

Syftet med förstudien har dels varit att åstadkomma ett hanterligt observationsprotokoll, dels att skapa rutin för uppgiften som observatör. Dessutom har det visat sig att återkopplingsamtalet får högre kvalitet när det genomförs flera gånger. Förstudien genomfördes parallellt med uppsatshandledningen vilket har lett till att ytterligare en kolumn i den matris som använts vid sammanställningen av rådatan har lagts till. Kolumnen täcker rubriken för analys- och diskussionsavsnitten, dvs den om rektors synliggörande av lärarens undervisning. En annan marginell justering är observationsprotokollets perspektiv som från fyra reducerats till tre där ledarskap i klassrummet och mål för undervisningen har slagits ihop med lärarens strategier och lärmiljö. Det har för registreringen varit viktigt att arbeta med ett fåtal perspektiv så att inte själva protokollet blir ett hinder för att fånga upp skeenden i samband med observationstillfällena.

3.5 Urval

I en intervju har J Hattie berättats att han är förvånad över att de gynnsamma effekterna för framgångsrik undervisning är allmängiltiga. Det spelar ingen roll om eleverna är 7 eller 15 år eller i vilket ämne undervisningen sker (Håkansson 2011). Utifrån denna utsaga samt det faktum att söka fånga enbart en lärare och en undervisningsgrupp har urvalet fallit på en klass i åk 2. Eleverna undervisas av samma lärare i de flesta ämnena. Vinsten blir här att fånga hur lärande kan synliggöras i många olika ämnen och i olika situationer under skoldagen.

Urvalet av skola har fallit på en medelstor skola i en medelstor stad. Datainsamlingen har förberetts genom att kontakt för förfrågan har ställts till skolans rektor som också var den som anvisade en av sina lärare i den utifrån urvalet efterfrågade årskursen. Återkopplingsamtalet har skett ett par veckor efter tidpunkten för datainsamlingen. Utgångspunkten för samtalet har varit den rådata som i en matris har sorterats in utifrån de ovan beskrivna perspektiven, se under 3.3. Återkopplingsamtalet har skett utanför skolan och allt igenom har samtalet tagit sig an varje skeende under observationen. I diskussionsavsnittet i denna uppsats kommer utkomsten av detta samtal i relation till modellen för professionella samtal (Ärlestig 2010) att redogöras för.

3.5 Metodval

Det framgår tydligt av den teoretiska forskningen som ligger som fundament för den empiriska metoden i denna undersökning att rektor spelar en central roll för en skolas möjlighet att utvecklas, på alla plan. Alla som arbetar i skolans värld vet via konferenser, webinarier, Skolverkets stödmaterial och Skolinspektionens rapporter att läraren och rektor spelar en central roll för det pedagogiska ledarskapet på respektive nivå.

För att åstadkomma konkreta exempel på skeenden och situationer, för att undvika uttryck som att läraren behöver *anpassa* sin undervisning eller äga ett *flexibelt* förhållningssätt och för att erbjuda användbara strategier har metodvalet, utöver en teoretisk ansats, fallit på att själv besöka en klass i rollen som rektor för undervisande lärare. Någon så konkret handbok eller rapport om vad exakt som kan vara av värde att formulera sig kring när läraren talar med eleven likväl som när rektor återkopplar till läraren har den teoretiska forskningen hittills inte levererat.

4 Teoretiska utgångspunkter

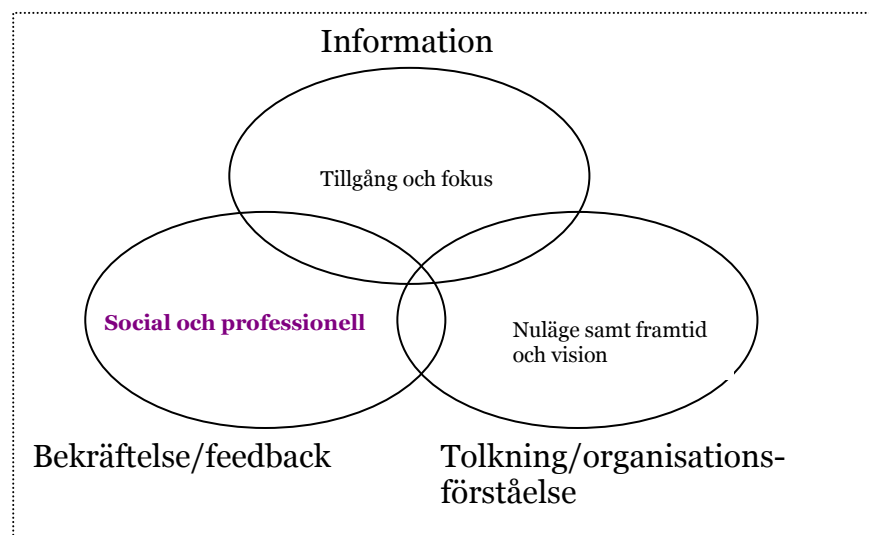
4.1 Professionell kommunikation

Ett avhandlingsarbete vid Umeå universitet, Struktur, kultur, ledarskap under ledning av Jonas Höög och Olof Johansson är nu avslutat och resultaten presenteras i en bok med samma namn. I ett kapitel redovisar Helene Ärlestig en modell för kommunikation i skolan. Den behandlar pedagogiskt ledarskap utifrån ett kommunikativt perspektiv.

Rektors vardagskommunikation inom ramen för pedagogiskt ledarskap åskådliggörs i en kommunikationsmodell, se nedan i figur 2. Ärlestig tar upp tre variabler i sin kommunikationsmodell; information, feed-back och tolkning. Varje variabel har i sin tur två dimensioner. Centralt för detta uppsatsarbete är variabeln feed-back.

Feedbackvariabelns dimensioner handlar om social respektive professionell feedback. Social feedback belyser individers bemötande på skolan av social karaktär och hur detta skapar de sociala normer och den kultur som präglar arbetsplatsen såsom hälsningar, socialt bemötande, personalrummets atmosfär etc. Den professionella dimensionen behandlar rektors professionella återkoppling till pedagogers undervisning eller pedagogiska diskussioner i ett arbetslag där fokus ligger på teman inom undervisning

såsom metoder, kommunikation med eleverna samt bedömning av elevers kunskapsutveckling.

Figur 2 - en kommunikationsmodell

Denna typ av bekräftelse är mer inriktad mot prestationer och förståelse än personliga egenskaper och välbefinnande (Ärlestig 2010). Ärlestigs modell kommer att fungera som underlag för att belysa den professionella kommunikationen i samband med återkopplingsamtalet med läraren som sker en tid efter klassrumsobservationen. I samband med återkopplingsamtalet är det av vikt att betona att det är med utgångspunkt från forskning om ömsesidig feed-back som återkoppling sker.

Forskaren John Hattie har formulerat sig om återkoppling när det gäller relationen lärare och elev. I detta sammanhang handlar dock återkopplingsamtalet om att synliggöra lärarens undervisning i relationen rektor – lärare.

Hattie*s återkopplingspunkter, se nedan, används i denna undersökning i samband med återkopplingsamtalet men har ”översatts” till den för ändamålet adekvata samtalsrelationen rektor – lärare.

Feed back	Hur går det för mig? Rektors återkoppling och lärarens självbedömning/uppfattning om sina undervisningskvaliteter
Feed up	Vart är jag på väg? Diskussion och reflektion om frågeställningar i undervisningen

Feed forward Vad är nästa steg? Progression och nya mål för läraren att utvecklas mot

4.2 Syfte med och strategier för formativ bedömning

Vitsen med formativ bedömning i samband med undervisningen är att den ska leda till att föra elevens kunskapsutveckling framåt. Läraren skall genom att återkoppla med eleven få möjlighet att justera sin undervisning och på så sätt utvecklas eleven allt mer. Formativ bedömning har till syfte att identifiera elevers styrkor och svagheter och att vara en hjälp för lärare att planera undervisningen. För elevens egen utveckling medverkar formativ bedömning till att eleverna på egen hand förstår sitt sätt att lära, granskar sina skolarbeten för att uppnå förbättrade självvärderingsfärdigheter. Således har formativ bedömning som syfte att främja ett ökat ansvar för det egna lärandet från elevens sida (Håkansson/Sundberg 2012).

Forskningen presenterar fem strategier för formativ bedömning som i denna fallstudie har påverkat observationsprotokollets utformning. Strategierna är de utifrån vilka hela klassrumsobservationen och dess återkoppling tar sin avsats. Dessa presenteras i boken "Utmärkt Undervisning" (Håkansson/Sundberg 2012) och lyder som följer;

1. Lärare och elever skall dela och förstå de mål och kunskapskrav som har med en specifik undervisningssituation att göra.
2. Läraren ska skapa effektiva klassrumsdiskussioner med frågor och uppgifter som lockar fram bevis på lärande, tecken på att eleverna förstår kunskapsinnehållet och klarar att lösa de uppgifter de ställs inför.
3. Återkoppling som får eleverna att röra sig framåt och genom den successivt klara av svårare uppgifter och lära sig mer.
4. Läraren skall aktivera eleverna som undervisningsresurser för varandra.
5. Läraren skall aktivera eleverna i riktning mot självreglering och mot att själv förstå kunskapsmålen och styra sitt lärande.

Det skall betonas att återkoppling i samband med undervisningen är en av flera metoder för effektiv undervisning. I början av inlärningsfaserna kan det vara lämpligt att läraren fokuserar på utvecklande förklaringar av innehåll och begrepp. Det är angeläget att återkopplingen fokuserar till uppgiften och inte till individen. Det centrala är att skapa lust och motivation för eleven om hur uppgiften kan lösas (Håkansson/Sundberg 2012).

4.3 Pedagogiskt ledarskap – på rektors- och lärarnivå

Skolinspektionen har i ett par granskningar beskrivit rektors pedagogiska ledarskap. Pedagogiskt ledarskap definieras med många ord av Skolinspektionen. Detta speciella ledarskap är mångfacetterat, och centralt för denna uppsats är beskrivningen att rektor måste ha kunskap om och förmåga att tolka uppdraget, omsätta det i undervisning, leda och styra lärprocesser samt skapa förståelse hos den pedagogiska personalen mellan insats och resultat (SI 2012:1 s 6). Skolinspektionen finner i sin granskning att var femte rektor i allt väsentligt behöver förstärka sitt pedagogiska ledarskap. Hälften behöver förstärka sitt ledarskap till vissa delar medan 30 % utövar ett väl fungerande pedagogiskt ledarskap (SI 2012:1). Den största bristen handlar om kunskapsuppföljning, analys och åtgärder som inom ramen för det systematiska kvalitetsarbetet skulle utveckla undervisningen och elevernas lärande (SI 2012:1). Där analysarbete försiggår rör det sig om resultat från ämnesproven vilket leder till vissa omprioriteringar. I övrigt är analysarbetet och dess konsekvenser i det närmaste obefintligt (SI 2012:1).

Beträffande klassrumsbesök finner Skolinspektionen att rektor i mycket liten omfattning besöker undervisningen. När så sker är det på begäran då läraren upplever disciplinproblem eller på annat sätt bjuder in rektor till sitt klassrum (SI 2010:15).

Flertalet rektorer i granskningen vittnar om att de upplever sig störa undervisningen och att många andra uppgifter måste prioriteras före klassrumsbesöken. I ännu mindre omfattning för rektor återkopplingssamtal med läraren efter klassrumsbesöket. Rektor behöver enligt Skolinspektionens bedömning vara pedagogiskt och didaktiskt kunnig för att skapa legitimitet hos lärargruppen och resonera om vad som händer i undervisningen (SI 2010:15).

John Hattie har i sin stora och övergripande forskning studerat vilka faktorer som verkar mest effektivt på elevers resultat. Dessa faktorer ses ur olika perspektiv såsom barnets/elevens, hemmets, skolans, undervisningens, utvecklingsprogram samt lärarens.

Hatties övergripande iakttagelser handlar om att det gör skillnad för elevers resultat beroende av vilken lärare eleven undervisas av och han fastslår att elever som undervisas av de mest effektiva lärarna har lärandevinster upp till fyra gånger än de elever som undervisas av de minst effektiva lärarna (Håkansson & Sundberg, 2011).

Vidare berättar John Hattie i sin metaanalys om synligt lärande hur effekter av ömsesidig feedback kan höja elevers resultat.

I analogi med denna kunskapsutvecklingsmetod är avsikten att rektorer på motsvarande sätt skall ge ömsesidig feedback till sina lärare för att höja kvaliteten i lärarens undervisning. Det slutliga syftet är naturligtvis att elevens skolresultat höjs så till vida att elever minst och så långt som möjligt uppnår de stipulerade kunskapsmålen, i enlighet med vår skollag (SFS 2010:800, 3 kap). Hattie m fl har i en rapport utarbetat en modell för ömsesidig feedback där tre frågeställningar presenteras.

Nu – var är vi nu?

Vart – vart är vi på väg?

Hur – vad är nästa steg?

Frågeställningarna enligt ovan tangerar den metodik och de frågeställningar som formativ bedömning bygger på och som Skolverket använder sig av och redovisar i sina skrivelser om *Formativ bedömning – bedömning för lärande* (Lindberg V 2005).

Enligt Hattie handlar undervisning om att få kunskap om hur elevernas lärande går till men framförallt att förändra undervisningen efter det.

Visible learning – synligt lärande - som boken heter – synliggör undervisningsprocessen och anger att det råder en hög effekt på elevers studieprestationer när läraren lyckas visa hur eleven lär sig och anpassa undervisningen efter det. Här har alltså läraren stor betydelse för elevers studieresultat. Hattie menar att för två elever med liknande studieförmåga spelar skolval mindre roll medan betydelsen av vilken lärare eleverna undervisas av gör stor skillnad (Hattie 2009).

5 Klass 2

I nedanstående redovisning sker först en kort beskrivning av lärmiljön, den fysiska såväl som den mellanmännsliga. Här finns anledning att beskriva hur klassrummet är uppbyggt eftersom lokalen inte är enligt standard. Vid första anblicken är det svårt att veta vad som är fram och bak i klassrummet.

Det centrala i datainsamlingen är det som i nedanstående redovisning återfinns under återkopplingsdelen; feedback, feed-up och feed-forward. De beskrivna skeendena som föregår återkopplingen presenteras i syfte att ge återkopplingen en kontext.

5.1 Klassrummet och lärmiljön

Klassen undervisas i ett klassrum där fram och bak inte är definierat. Rummet har ett mittenparti med bord. I ena änden finns ett mindre utrymme, ett mindre rum utan dörr (alkov - läsning). I den andra änden finns också en sådan alkov för inläring. Från alkoven går en dörr till ett grupprum. Där finns datorer.

Alkov läsning	Arbetsrum, bord Övning - arbete	Samling Inläring	Datorer övning
Hall, toa			

Centrum för inläring, diskussion i helklass och lärande mellan varandra sker i samlingen. Vid arbetsborden övar eleverna på vad de lärt sig i samband med genomgången. En slags anpassning går ut på att läraren delar in elever i olika grupper. Då kan de använda grupprummet eller alkoverna.

Generellt råder i klassen öppenhet. Det finns utrymme för eleverna att få berätta om upplevelser de har haft eller visa upp saker eller artiklar som de vill dela med sig av till klassen.

Eleverna frågar ofta varandra när de inte kan, de hjälper varandra.

Mobbning eller utanförskap är under observationen obefintlig.

Taltid

Läraren har sin taltid

Eleven får efter handuppräknning sin taltid

Tysta tecknet – handen upp

Lugna ner sig – tre djupa andetag, tio djupa andetag

När det blir livligt i klassrummet eller när samtalsämnet skall bytas får läraren eller eleverna lyfta upp sin hand en aning för att visa tysta tecknet.

Läraren - nämner eleverna vid namn – och berör dem ofta. Läraren är närvarande och fokuserad.

I texten nedan finns följande förkortningar

E = elev

L = lärare

A = anpassning

5.2. Morgonsamling

Sjunger sång med klapp i händer på svenska, engelska och tyska

Datum, schema – badbuss som avgår 11.30, maträtt till lunch

Elever – Elevengagemang - inflytande

Eleverna har uppslag till samlingen. När någon har fått möjlighet att berätta eller visa något, då vill många visa;

E ”Åh jag vill visa”! ”Jag har också en sak”!!!

L ”Du får visa i morgon”!

Kommunikation

En elev pratar rakt ut

L ”hm” – harkling!!!

L ”Titta på mig” fångar blicken

L ger tysta-tecknet – upp med handen

Feed-forward

Bekräfta elevernas entusiasm och iver med ord i syfte att höja deras medvetenhet.

Eleverna uppfattar då att deras engagemang är positivt.

5.2.1 Samling – elevuppslag – souvenir från Stockholm**Elever – Elevengagemang – inflytande**

En elev har besökt Stockholm och slottet. Han har med sig en stor diamant som han visar upp. Pratar om storleken, slipningen och värdet på stenen. "Är den äkta" frågar en elev. Men det är den ju inte... Pratar mer om Stockholm

5.2.2 Samling – elevuppslag – tidningsartikel**Elever – Elevengagemang – inflytande**

En elev har med en lapp med några anteckningar från tidningen. Nåt om polisen men det intressanta var en liten notis om elevens pappa. Ska han bli tränare i Norge??

Lärare – Strategi - lärmiljö

L behöver lämna klassrummet för att hämta tidningen, under tiden;

L "Tysta Leken Börjar NU"!

Eleverna antar utmaningen och är tysta. L kommer strax och läser artikeln.

Kommunikation

E "Vi ska få veta först om han ska träna i Norge. Pappa säger att det där inte är sant som står i tidningen".

L "Så kan man inte veta att ALLT som står i tidningen är sant. Vad bra att du tog upp det här"!

Eleven ser orolig ut i ansiktet.

L "Är du rädd att ni ska flytta till Norge"???

E "Vi ska då bara hyra ut vårt hus"!

Feed-forward

Här fångas temat *källkritik*. Viktigt att eleverna får detta begrepp uttalat – och upprepat så att de vet att de lärt sig om källkritik.

Det som blev utsagt handlar om huset och att eleven tröstar sig med uthyrningen som ett halmstrå till nuvarande bostadsort, om det nu blir så att familjen flyttar.

Feed-back

Bekräfta att läraren såg oron hos eleven och ställde en tydlig fråga.

Tre djupa andetag

5.2.3 Samling – klassen hade vikarie igår

Lärare – Strategi - lärmiljö

Läraren vill veta av eleverna hur gårdagen var. Hur gick det för dig? är frågan.

Kommunikation

L ”Ni hade vikarie igår, hur gick det?”

E ”Det gick bra för mig men för Kalle (klasskompis) gick det inte bra”....

L ”STOPP!! Titta på mig! Du får prata om DIG” varpå eleven tystnar.

Alla elever får i tur och ordning berätta

Feed-forward

Det uttalade handlar om integritet och etik vilket eleverna behöver bli medvetna om. Eftersom detta ändå skedde – sätt ord på uttalade skeenden.

Tre djupa andetag

5.3 Klockan

Lärare – Strategi - lärmiljö

Timglaset rinner ner på en halvtimme. Eleverna sitter i samlingen. Genomgång av timme, kvart, minuter. Finns frågor räcker eleverna upp handen.

Indelning av klassen i olika grupper

A

De elever som kan klockan hänvisas till datarummet

L ”Jag vet att ni kan klockan. Vill ni spela klockspelet?” Eleverna går dit.

L meddelar till övriga att de ska arbeta så länge timglaset rinner, 30 min.

De som inte kan får ytterligare lite genomgång för att sedan sätta sig på sina platser och jobba med ett häfte, klockuppgifter, tid, räkna tjimmar framåt och bakåt, rita klockans visare.

När timglaset runnit ut samlas eleverna till samlingen.

L reflekterar;

Kommunikation – arbete under tiden timglasat rinner

Före och efter

”Före”; L täcker över handen på klockans vänstra del. På motsvarande sätt täcks den högra delen för ”efter”.

En elev får hjälp. L ”vad är det med den här klockan”?

Använder handen och täcker för det som inte är före respektive efter.

E ”Då är den före”

L ”Um, ja”

L ”Kommer du vidare”?

L till en annan elev, beröm ”Wow, vad snabb du är. Bra jobbat”

L till en annan elev, ”Om det är svårt – träna”

Kommunikation – reflektion om klockan

L ”Det här med klockan, en del lär sig direkt, för en del är det lätt. För andra är det svårt”. Stämning av tillförsikt finns ändå i klassen.

L ”Alla kommer att lära sig”!

Feed-forward

Viktigt att läraren bekräftar när en elev kan timme och att den har fyra kvartar, så vet eleven.

Viktigt att läraren i samband med reflektionen tydligt säger vad eleverna kan. Prata kunskapsmål för det här med klockan. Jag förväntar mig att ni alla ska lära er klockan – helt själva!!!! Här berättar läraren med fördel hur läraren bedömer om elevens förståelse för klockan.

Feed-back

Diskussion/samtal om undervisning kring förståelsen för att läsa av klockan, förstå den matematiska indelningen 60, 4 x 15, 2 x 30

Bra med timglasat. Några elever tittade till timglasat för att se hur länge de hade kvar att arbeta – de slapp fråga vilket leder till mindre surr i klassrummet.

5.3.1 Klockan – upplevelse av tid**Lärare – Strategi – lärmiljö**

Hur länge känns två minuter? Frågar L

Elever – Elevengagemang – inflytande

Tränar på det innan rasten och pratar om hur lång tid det tar att klä på sig om man är tyst, snabb och fokuserad, respektive om man pratar med någon. Eleverna får pröva att klä på sig så snabbt de kan.

Eleverna antar utmaningen och klär sig innan rasten under total tystnad.

Tidsåtgång, mindre än två minuter.

Feed-back

Bra att eleverna fick gå in i upplevelsen av två minuter. De genomförde uppgiften med entusiasm och fokus.

Rast

5.4 Kompisbrev

Lärare – Strategi - lärmiljö

Eleverna brevväxlar med en klass i en annan skola. Läraren vill läsa ett brev högt. L frågar en elev om hon får låna hennes brev.

L ”Hur många frågor finns i brevet”?

Elever – Eleveengagemang – inflytande

Eleverna blir ivriga ”jag vet” ”Jag vet” Jag vet” Alla vill svara.

En elev undrar hur man vet vem man har kontakt med.

Kommunikation

L ”Vad klokt av dig att ta upp om man känner den som man tar kontakt med. Om man inte känner personen måste man vara försiktig”

L Jag har ju pratat och kommit överens med deras fröken om att vi ska brevväxla”

Klassen pratar också om att ha kontakt med andra på Internet.

L ”Kalle! Du sa nåt viktigt i hallen till mig, berätta” Kalle minns inte riktigt. Läraren lirkar med honom och hjälper honom.

L ”Du frågade, hur ska man skriva brevet tillbaka”?? Hur ska man börja?

L till klassen ”Hur börjar man”! Och så förslår läraren; Hej Lisa!

En elev ligger på sitt-bänken eller på golvet. Kanske lär sig en del bäst liggandes???

Eleverna ska nu skriva svar till sina brevkompisar. De sätter sig i sina bänkar.

Ljudnivån är hög.

L ”Ni kan fråga varandra men gör det lite tyst”

E "Hålat papper, bra va"!? Läraren går runt bland eleverna som sitter lite överallt i klassrummet. L "Vad heter din brevkompis"?
Feed-forward
Säkerhet på nätet. Tala om för eleverna att det heter så. Upprepa begreppet. Eleverna har tydligen förstått innebörden av ordet.
Feed-back
Här får en elev bekräftelse på vilken viktig fråga han ställde!!! Bra
Feed-up
Reflektion om eleven som ligger på bänken eller golvet. Är det rätt att tillåta eleven att agera så? Tids nog mognar eleven och sätter sig som alla andra, är det något att lita på. Eleven är accepterad av de andra ändå. Läraren får en del att fundera på och verkar uppskatta iden om att låta eleven lära liggandes.

5.4.1 Kompisbrev - EMSB
Elever – Elevengagemang – inflytande
En kille är på väg att lämna klassrummet. L "Vill du ha hjälp? Kom ska jag hjälpa dig"! På så sätt styr hon in eleven igen.
Lärare – Strategi – lärmiljö
De går in i grupprummet med datorerna. Han ska skriva sitt brev på datorn.
Kommunikation
L "Vad vill du berätta"? Eleven jobbar planlöst med datorn L "Ska vi skicka idag"! Så kommenterar hon planlösheten "Minns du vad du letar efter"? Eleven svarar inte. L "Har du tagit ut cykeln...." E "Nä...." Eleven pratar om dataspel Minecraft som han gillar. L "Vill du skriva om Minecraft"? E "Nä...." E "Jag gillar att busskriva. Det kan han inte läsa" shsj j ijästgj jaa... E "Han (brevkompisen), gillar inte spel för det står inte".

Feed-up

Vad tänker eleven om att busskriva?? Reflektera

Eleven antar att brevkompisen inte gillar spel eftersom det inte står skrivet, hur kan det komma sig att eleven tänker så?

5.5 Lunch - bad**Lärare – Strategi - lärmiljö**

L "Nu ska vi ha lunch, hämta era badgrejor, kom i tid till badbussen, stå i badled".

Diskussion om badrutiner (det var struligt, rörigt förra gången).

L Jag har höga förväntningar om fribad om ni lyssnar på Pelle" (sträng badmästare).

Kommunikation

Samling innan lunch och bad

L "Superbra Lisa, du sitter ner och gör tysta tecknet"!!!

E "Du ser aldrig mig"! Säger en annan elev

Frågan om badled (kö)

E "Måste vi stå i led till badet"?

L "Ja, vi ska ha badled"!

Feed-forward

Bra att bekräfta elever som metakommunicerar, bekräfta även den som inte anser sig som sedd. Fråga eleven hur han ska göra (räcka upp handen) för att få lärarens uppmärksamhet. Öva öva!!!

5.5.1 I badkön**Kommunikation**

Eleverna får vänta ganska länge på bussen fastän den kommer innan utsatt tid. De är klara med lunchen i mycket god tid.

Det råder hög ljudnivå, eleverna är utomhus.

Några elever som pratar med varandra – snällt men väldigt skrikigt och högt, blir tillsagda av en vuxen; "Vad högt ni pratar. Jag får ont i mina öron". "Kan ni prata lite lägre"? En elev föreslår "Du kan gå en bit bort!"

5.6 Räknetal 21
Lärare – Strategi - lärmiljö
Eleverna sitter i samlingen. Diskuterar summan 21 och hur man på olika sätt kan räkna.
Kommunikation
L "Hur räknade du, få höra!" L "Är det nån som har räknat på nåt annat sätt!" E "Jag såg direkt" Ett steg till 19 + ... upp till 20 + 1 På tavlan 20+1, 10+11, 19+2 L "Vi måste lära oss att räkna utan att använda fingrarna" E "... men jag ville ju visa" L dissas
Feed-forward
Att räkna på fingrarna eller att sluta med det. Vad händer i de hjärnor som inte förstod det där. Är fingrar ett hinder eller ett hjälpmedel. Var går i så fall gränsen. Var tydlig med eleverna; "Fingrar upp till 10!" Följ upp eleven och fråga vad såg du direkt, berätta med ord? Bekräfta det eleven förstår med ord. "Jag ser att du kan alla tal upp till 20. Att du kan subtrahera, dra ifrån ett (1) som du sparar. Så hade du ytterligare ett (1) upp till 21. Så tänker du". Var det någon mer som såg, vadå??? Ta fatt i fler elever som tänker snabbt. Eleven skall ju enligt skollagen utvecklas så långt som möjligt. Berätta för eleverna – målet med denna övning är att ni ska kunna, förstå, använda olika sätt att lösa uppgiften.

Tre djupa andetag

5.7 Promenad till ån
Lärare – Strategi – lärmiljö
Läraren planerar en promenad med eleverna senare på dagen ner till ån för att titta på djur och natur. Vädret är dock oförutsägbart.
Elever – Elevengagemang – inflytande

<p>Flera elever frågar ”Ska vi gå på promenad”? ”Hur blir det” L ”Vill ni att jag ska ta ett beslut NU”? Alla elever ”Jaaaaaaa”!!!! Vädret är inte bra. Promenaden ställs in. Eleverna accepterar</p>
Feed-forward
Berätta med ord att eleverna nu har inflytande och att demokrati utövas. Upprepa detta när dagen sammanfattas. Det är viktigt vad de tycker.

5.8 Hackspetten
Elever – Elevengagemang – inflytande
Två elever vill berätta för de andra i klassen om Hackspetten
Kommunikation
<p>L ”Hur vet man att det är en hackspett”? E ”på näbben” L ”näbbar ser ut på olika sätt” L ska nu försöka rita hackspetten på tavlan L ”Jag kan inte rita” Eleverna vill gärna rita. ”Jag kan, jag kan” E ”I fågelboken finns det jättemånga olika fåglar” E ”I havet” föreslår en annan E ”Och i djungeln” säger en tredje</p>
Feed-up
Eleverna har tillgång till nya samtalsinriktningar... ”i havet, i djungeln” Begränsar vi samtal utifrån elevers fantasi????

5.9 Slutspel i idrott – vem vinner?
Lärare – Strategi - lärmiljö
Frågan om vem som hejar på Lag A – vem hejar på Lag B.
Elever – Elevengagemang – inflytande
Eleverna är engagerade, helt upptagna av diskussionen. Ritar på tavlan, frågar varandra om hjälp. Använder varandra.

Kommunikation
L "Om vårt eget lag hade varit med i slutspelet, hur många hade hejat på det då"? 60 % räcker upp handen. L "Det är utsålt till finalen" L "Vem hejar på Lag A och vem hejar på Lag B"? L "Det finns lag på att vi får rösta på vad vi vill och tycka vad vi vill. Det är vår rätt"! Nu får eleverna få räkna upp handen, de som röstar på Lag A och sedan de som röstar på Lag B
Feed-forward
Det uttalade här handlar om vår rätt enligt grundlagen att ha en egen uppfattning och att det innebär att eleverna måste respektera varandras olika uppfattningar. Detta vet eleverna men läraren ska ändå ge begrepp till våra grundläggande demokratiska rättigheter (Lgr 11, kap 1), åsiktsfrihet, respekt för andras åsikter.

5.9.1 Slutspel – cirkeldiagram, stapeldiagram
Elever – Elevengagemang – inflytande
13 hejar på Lag A, 8 hejar på Lag B. Alla vill rita på tavlan och göra diagram. Alla kollar noga att de som ritar gör det på ett korrekt sätt.
Kommunikation
E "Kan du sätta sträck"!? L "Vill DU göra det"!? L "Vem kan göra ett cirkeldiagram"? En flicka får gå till tavlan för att rita upp ett cirkeldiagram Hon frågar en kille "Hur gör man ett cirkeldiagram"? Han ritar en ring i luften.
Feed-forward
Upprepa vad eleverna lärt sig – begrepp såsom statistik, cirkeldiagram, stapeldiagram, stolpar. Beröm dem för att de tar hjälp av varandra.
Feed-back
Elevnära arbete – uppgiftens situation är bekant för eleverna. De är engagerade i minst 40 minuter. Ingen tappar fokus för de matematiska övningarna. Beröm dem för deras fokus och upprepa vad de lärt sig.

5.9.2 Idrottsregler

Elever – Elevengagemang – inflytande

En elev tar upp vad som händer om det blir lika – oavgjort.

Regler kan ha engelska ord såsom *sudden death*

Begreppet översätts gemensamt

Kommunikation

L "Vad tjuvigt det är med alla regler".

L till en elev "Du har väntat länge" Eleven får taltid.

E "På TV syntes min jacka" Hon hade varit publik på en av slutspelsfinalerna.

Feed-forward

Markera att ni ägnat er åt engelska. Bra att fritt översätta begreppet men att låta det vara vid sitt namn. Berätta att eleverna lärt sig ett engelskt begrepp, *sudden death*.

Rast

5.10 Mindfulness

Lärare – Strategi - lärmiljö

Eleverna lyssnar på ett avslappningsband. Läraren behöver sin bandspelare

Syftet är att träna på att komma till ro och vara med sig själv

Elever – Elevengagemang – inflytande

Eleverna hämtar sina liggunderlag och sprider ut sig i hela klassrummet.

Ligga bekvämt?? Skärma av – jackan över huvudet

Kommunikation
L "Var är bandspelaren"?
E "Jag såg den i ...rummet"
Feed-forward
Berätta om igen för eleverna om målet med övningen. "Vi gör denna övning därför att ni ska träna på att komma till ro och vara med er själv."

5.10.1 Utvärdering/reflektion av mindfulness-övningen
Lärare – Strategi - lärmiljö
Alla elever har en bok som de skriver hur de upplever mindfulness-övningen. En kille hittar inte sin bok. L letar i hans låda, i grannens låda. Den kan ju ha kommit fel. E får till slut en ny bok. I boken skriver de om känslan under och efteråt.
Elever – Elevengagemang – inflytande
E "vad är det för datum"?
E "den 12:e"
Alla vill visa fröken sin bok. L läser tillsammans med eleven
Kommunikation
En elev visar vad hon skrivit för L L "Vilken fin handstil du har. Snart skriver du perfekta meningar"!!! L till en kille "Jättesnygg handstil, du kan ju små bokstäver" Läraren läser med en elev "Hur känns det i kroppen"?
E "Svårt att hitta ord. Det gör ont i ryggen". L läser med en elev E "Det känns pinsamt"
L "Men du, jag tror inte du är ensam om att känna så. Bra att du berättar. Kanske bra att ta upp med alla"
Feed-forward
Bedömer elevens förmåga att skriva med små bokstäver. Nästa steg är att ta emot vad eleven själv säger om denna utveckling mot små bokstäver. Vad tror eleven själv

behöver tränas på eller utvecklas?
Bra att även känslö-färdigheter övas på och utvecklas. "Hitta ord"? Vad kan hämtas inifrån eleven, finns alternativ till ord – musik?
Feed-back
Bra att eleverna använder varandra som resurser. De frågar varandra om datum t ex.

6 Vad händer i klassrummet?

Nedan återfinner vi situationer som uppstått i undervisningen. Rektors återkoppling till läraren kommer att förhålla sig till hur formativ bedömning i samband med undervisningen definieras samt dess strategier som beskrevs under 4.2 och sammantaget redovisas här än en gång.

1. Lärare och elever skall dela och förstå de mål och kunskapskrav som har med en specifik undervisningssituation att göra.
2. Läraren ska skapa effektiva klassrumsdiskussioner med frågor och uppgifter som lockar fram bevis på lärande, tecken på att eleverna förstår kunskapsinnehållet och klarar att lösa de uppgifter de ställs inför.
3. Återkoppling som får eleverna att röra sig framåt och genom det successivt klara av svårare uppgifter och lära sig mer.
4. Läraren skall aktivera eleverna som undervisningsresurser för varandra.
5. Läraren skall aktivera eleverna i riktning mot självreglering mot att själv förstå kunskapsmålen och styra sitt lärande.

Återkopplingen sker dessutom mot bakgrund av forskaren John Hatties rön om denna, egentligen mellan lärare och elev. I detta sammanhang rör dock återkopplingssamtalet relationen mellan rektor och lärare.

Feed back

Hur går det för mig? Rektors återkoppling och lärarens självbedömning/uppfattning som sin undervisningskvalitet

Feed up	Vart är jag på väg? Reflektioner kring skeenden i undervisningen som inte äger ett givet specifikt svar men som ändå behöver fokuseras eller problematiseras
Feed forward	Vad är nästa steg? Progression och nya mål för läraren att utvecklas mot

Slutligen ska nämnas att återkopplingen är uppdelad efter observationsprotokollets tre indelningar; lärarstrategi, elevinflytande och initiativ samt kommunikation, se under 3.3.

6.1 Feed-back

Lärarstrategi

Utifrån Hattie's forskning om lärarens ledarskap och lärmiljö finns i denna fallstudie anledning att berömma och bekräfta lärarens fallenhet att bekräfta eleverna, både intellektuellt och emotionellt. För undervisningen råder en klar lärarstrategi som dock i många stycken behöver presenteras för eleverna. Läraren behöver utifrån strategi 1, se ovan, tydligt berätta för eleverna vad målet med undervisningen om klockan är, på ett konkret sätt som passar elever i åk 2. T ex; "Målet är att ni efter idag skall lära er timme, halvtimmar och kvartar". Jag förväntar mig också att ni ska kunna läsa av klockan på hel timme och halvtimme. Dessutom vill jag att ni ska förstå när klockan är före/i eller efter/över, som jag visat med min hand när jag täcker över halva klockan".

Exemplet ovan är mycket konkret men handlar teoretiskt om att målformulera sig till eleverna i enlighet med strategi 1 och 5 och att det blir tydligt för dem vad läraren förväntar sig av dem.

Två begrepp som Skolverket presenterar framförallt i samband med implementeringen av nationella prov i åk 3, är *elevnära* och *bekanta*. Elevnära är ord som presenterats för eleverna och som de i undervisningen lärt sig om och känner igen. Bekanta är ord som eleverna känner till utifrån sin vardagsmiljö och ord/begrepp som är vanliga i den miljö där eleverna lever och bor (Nya språket lyfter 2012). I denna fallstudie ser vi hur bekant diskussionen om slutspelet i idrott är för eleverna. Läraren håller i enlighet med strategi 2 hela klassen engagerad i minst 40 minuter. Eleverna är aktiva, intresserade och medverkar till de olika diagrammen på tavlan. Däremot behöver läraren upprepa och med ord berätta om begreppen *cirkeldiagram* och *stapeldiagram* för att utveckla de

matematiska begreppen. Eleverna ska kunna gå hem till de sina och berätta att idag har vi gjort ett cirkeldiagram. Detsamma gäller beträffande varje människas rätt att äga sin åsikt som läroplanen skriver om beträffande grundläggande mänskliga rättigheter och åsiktsfrihet. Läraren ska på motsvarande sätt upprepa och sätta ord på begrepp som *demokrati, grundläggande rättigheter, åsiktsfrihet eller rätten att äga sin åsikt*. Hur länge är två minuter? Läraren lät eleverna på ett föredömligt sätt få diskutera tidsuppfattning och därefter få uppleva längden av tiden. Eleverna föreslog själva att det säkert är skillnad i tidsåtgång när man klär sig och samtidigt pratar i förhållande till att klä på sig under tystnad. Att synliggöra lärande handlar förutom om att sätta ord på skeenden och förhållanden även om självupplevelse och egen erfarenhet vilket läraren med fördel utarbetar med förståelseinriktade övningar (Håkansson/Sundberg 2011).

Elevinflytande och initiativ

Eleverna får i allmänhet bekräftelse på fiffiga frågor, tysta tecknet eller om de tyst väntat länge på att få säga något i samband med samlingen. Läraren nämner eleverna vid namn och berör dem. Undervisningen och den sociala kommunikationen präglas av värme och sympati. Elever med stort behov av bekräftelse och som gärna pratade ”rakt ut” bekräftade läraren genom att begära deras blick, fokus och/eller att humma åt dem. Ibland hände det att läraren ignorerade eleven. Det stod tydligt klart att ignoransen var medveten för att inte ta för stort utrymme av klassens diskussion.

Eleverna får i denna klass möjlighet i enlighet med strategi 4 aktivera och använda varandra som undervisningsresurser för varandra. Det sker ofta, både i och utanför klassrummet. De frågar varandra om datum eller något som de behöver komma ihåg som de gjort förut. I samband med att eleverna satt vid sina bord med övningsblad eller böcker, hjälpte de varandra, ofta två och två. Läraren sa också till eleverna att de gärna fick hjälpa varandra, bara de inte pratade allt för högt. Klimatet i klassen var under tiden för observationen tillåtande och accepterande. Eleverna ville och vågade inför klassen presentera något de läst om, sett eller bekymrade sig över. Eleverna var ivriga att svara på frågor eller rita något vare sig de kunde eller ej. Läraren inbjöd eleverna konsekvent att på olika sätt vara aktiva i den diskussion som fördes i samlingen. Således hade eleverna stort inflytande på undervisningen, de var ivriga att bidra på olika sätt. Dock sattes inte ord på sådana fenomen. Eleverna har inflytande, det behöver läraren berätta för dem. De är ivriga och motiverade vilket läraren med fördel behöver bekräfta, ofta. då.

Kommunikation

I samband med att en elev hade med sig anteckningar hemifrån om en tidningsartikel där hennes pappas fortsatta karriär dryftades, såg läraren till att fokusera klassdiskussionen kring källkritik, att allt som står i tidningen inte behöver vara sant.

6.2 Feed-up

Lärarstrategi

I samband med en matematikövning talar läraren till klassen om att räkna med fingrarna och menade på att de inte räcker till för tal över tio. Reflektionen i återkopplingsamtalet behandlar frågan om hur elever tänker kring fingerräkning som hjälpmedel. Om metoden är ett hinder för eleverna färdighetsutveckling när de räknar högre tal, som i exemplet där klassen på olika sätt räknade ett tal med summan 21 så behöver läraren tydligt i enlighet med strategi 3 leda de som kommit längre i sin matematiska utveckling mot att hitta nya adekvata räknemetoder. De elever som inte hittat ut ur fingerräkningen behöver stärkas för att snart hitta ett annat tryggt sätt att hantera högre tal på ett enkelt sätt.

Elevinflytande och initiativ

En elev har svårt att sitta still i samband med samling och klassdiskussion. Frågan om huruvida eleven ska få lov att liggandes ta del av klassdiskussionen vägs mot elevens förmågor respektive hur beteendet påverkar övriga elever i klassen. Läraren lät i denna fallstudie eleven få ligga på golvet. Enbart vid ett tillfälle bad läraren eleven att sätta sig upp. ”Du måste”! sade hon till eleven. Reflektionen i återkopplingsamtalet med läraren har inte lett till något ”*så här ska du göra*”. Däremot förde reflektionerna de didaktiska tankarna mot att eleven tids nog själv väljer att sätta sig upp. Reflektionsfrågan behandlar om läraren gör rätt i att vänta. Utifrån klassens generellt höga tolerans ter sig det alternativet som en möjlig strategi. Detta eftersom eleven är accepterad, inkluderad i allt arbete som sker i klassrummet med den anpassning som står till buds.

I samtal med läraren föreslår en elev att hans brevkompis inte gillar dataspel eftersom kompisen inte har skrivit något om det. Detta påstående låter läraren passera. Utifrån tanken om ömsesidig feed-back missar här läraren viktig information om hur eleven tolkar sin brevkompis text. Här är det viktigt att läraren utnyttjar det enskilda tillfället

att leda eleven dels till självkänedom genom öppna frågor, dels till att som lärare själv lära känna elevens tankemönster för att med ännu högre kvalitet anpassa undervisningen till just denne elevs förutsättningar.

Kommunikation

Eleverna har i gemensam diskussion många idéer och tankar som för diskussionsämnet vidare. I samband med redovisningen om hackspetten föreslog klasskamraterna efter en stund att det finns fler djur i fågelboken. "I havet", "I djungeln". Reflektionen härvidlag handlar om balansen mellan att ta tag i elevernas förslag och göra något konstruktivt av dem och att hålla fokus i den pågående diskussionen. Risker kanske finns att elevens fantasi går om intet, vägt mot värdet att fokusera den pågående diskussionen och hålla sig till ämnet för att åstadkomma hög kvalitet på det som pågår.

6.3 Feed-forward

Lärarens strategi

Läraren behöver sätta ord och upprepa begrepp på skeenden som förekommer i undervisningen.

Läraren behöver klart ange vad som är målsättningen att eleverna ska kunna efter lektionen eller efter dagen.

Läraren behöver tydligt tala om vad som förväntas av eleverna

Läraren behöver sätta ord på och bekräfta elevernas metakommunikation

Läraren behöver sätta ord på och bekräfta elevernas iver, initiativförmåga samt förmåga till engagemang och positiva inställning till det som sker i klassrummet.

Läraren behöver träna på att lära sig hur eleverna uppfattar sitt lärande och justera undervisningen efter det. Undervisningen innehåller inslag av alla strategier för formativ bedömning i samband med undervisningen men någon diskussion mellan läraren och eleven beträffande hur eleven lär sig förekom explicit inte i samband med observationen.

Elevinflytande, initiativ

Till elever som har ett stort behov av att bekräftas behöver läraren tillsammans med berörda komma fram till hur eleven kan agera för att få önskad uppmärksamhet. Det leder till att eleven lär om sig själv och gör hen mindre frustrerad. Läraren behöver diskutera med berörda elever om balansen mellan klasskamraternas taltider och på ett

konkret sätt komma överens om hur uppmärksamhet kan åstadkommas i syfte att i gemensamma klassdiskussioner slippa ignorera någon.

Kommunikation

I exemplet ovan om eleven vars pappas karriär dryftats i en tidningsartikel fångade läraren elevens oro över en eventuell flytt och frågade om eleven kände så. Eleven svarade inte direkt utan konstaterade att de bara skulle *hyra ut* sitt hus om så blir fallet. Läraren bekräftade elevens oro – satte ord på känslan men underlät att bekräfta flickans utsaga om att hyra ut huset med uttryck såsom att gripa tag om ett halmstrå eller motsvarande. Elevens utveckling härvidlag kunde då bli att få ord sätta på sin känsla av oro över att behöva lämna sina kompisar och miljö.

7 Det pedagogiska ledarskapet

Forskaren John Hattie beskriver två jämförande skolledarstrategier som ger olika effekter på framgångsrik skola vad beträffar elevers resultat. *Instructional leadership* och *transformational leadership*. Det första handlar om rektors fokus på elever resultat, fokus på att tolka, förstå och undervisa i enlighet med kunskapsmålen samt att som rektor ha höga förväntningar på lärarna i deras professionella roll. Det innebär att rektor ser till att ge förutsättningar för läraren att helt fokusera på den direkta undervisningen och skala av allt annat kringarbete utanför klassrummet.

Den andra varianten beskriver rektor som en entusiasmerande ledare som stimulerar personalen till trivsel och god arbetsmiljö. Fokus ligger på att skapa en känsla av åtagande vilket höjer lärarens energi och kollegiala samarbete som i sin tur tar undervisningen till en högre nivå med ambitiösa mål (Hattie 2009).

Det är det instruerande ledarskapet som enligt Hatties forskning har bäst effekt för bästa resultat. Fokus på elevers resultat samt att uppnå mål har bäst effekt. Detta innebär att skolledaren erbjuder lärarna att ta sig an utmanande mål, som skapar en arbetsmiljö där kritiska, frågor och stöd finns tillgängligt. De rektorer som uppmärksammar undervisning och fokuserar på att eleverna uppnår kunskapskraven i ämnena är också de vars ledarskap är mest effektivt. Särskilt framgångsrikt är när rektorer inbjuder till och deltar i lärares fortbildning och professionella utveckling och när rektorer deltar och

engagerar sig i lärarnas planering, koordinering och utvärdering av sin undervisning genom direkta klassrumsbesök. Därtill är skolledarskapet effektivt när rektorer ger läraren formativ och summativ feedback ($D=0,74$) vilket är hög effekt där medium är 0,4. För hög effekt skall rektor etablera höga förväntningar och mål för lärarna. Andra exempel på hög effekt är när lärarnas undervisning är skyddad från stress inifrån och utanför skolan (Hattie 2009).

Beträffande skolledarskapet skall rektor se till att förutsättningar finns på skolan för en diskussion där en lärares misstag hanteras som lärorika tillfällen för en lärande diskussion. Det innebär fritt översatt att misstag inte skall få utrymme att bli till skäms för den som gjort misstaget. (Hattie 2009 s 248).

Anledningen till att Hattie's forskning kring lärarens undervisning här redogörs är att rektor i analogi till lärarens ömsesidiga feedback till elever, kan ge ömsesidig feedback till lärarens undervisning. Detta i samband med klassrumsbesök. Några exempel redovisas här nedan:

- På samma sätt som elevers lärande behöver synliggöras behöver även vuxnas lärande om sin undervisning synliggöras.
- Läraren skall ha höga förväntningar på eleverna. Rektor skall ha höga förväntningar på läraren.
- Läraren skall visa eleverna vad de lärt sig och hur de går vidare. Rektor skall visa sina lärare hur de utvecklas i sin profession och vad som ytterligare behöver förstärkas.
- Läraren skall skapa en stämning i klassrummet där harmoni, respekt och utvecklande bemötande existerar. Rektor skall skapa en arbetsmiljö där samma viktiga egenskaper kan verka.

Som nämnts tidigare konstaterar Skolinspektionen att rektor för att kunna utöva sitt pedagogiska ledarskap behöver inneha legitimitet från sina pedagoger. Rektor gynnas av att ha en pedagogisk och didaktisk insikt för att kunna föra relevanta diskussioner i syfte att utveckla pedagogernas undervisningskvalitet (SI 2012:1).

7.1 Parallellprocessen

För att komma åt denna parallellprocess krävs att rektor besöker undervisningen. Efter klassrumsbesöket krävs följaktligen ett återkopplingsamtal och strax återkommer jag till detta och den kommunikationsmodell som Ärlestig beskriver under 4.1.

Det pedagogiska ledarskapet är mångfasetterat och inbegriper många delar av rektors arbete. Dock är klassrumsbesök en mycket effektiv metod för rektor att lära känna sin verksamhet och undervisningens kvalitet på skolenheten. Skolinspektionen konstaterar i sin granskning att det är mycket få rektorer som systematiskt besöker och tar del i undervisningsarbetet. Där så sker, anger pedagogerna en positiv inställning till att deras undervisning observeras och konstruktivt återkopplas. På de skolor där klassrumsbesök inte äger rum, vittnas om att skolkulturen inte medger det, att rektors besök skapar oro och är ett störande moment (SI 2012:1) vilket även Ärlestig kommer fram till i sin undersökning inom ramen för undersökningen *Struktur, kultur, ledarskap – förutsättningar för framgångsrika skolor*, som genomfördes vid Umeå universitet (Ärlestig 2010).

Min slutsats är generellt att rektor som störande moment i klassrummet är en myt – en uppfattning som finns hos de skolenheter som *inte* prövat. Jag har under mina sex år som rektor aldrig upplevt motstånd eller motvilja mot besök av mig i undervisningen. Tvärtom har pedagogerna uppskattat besök och återkoppling. Eleverna har också tyckt att det är roligt när rektor kommer till klassen.

Denna myt är enligt min uppfattning rådande i de skolenheter där klassrumsbesök *inte* sker. D v s rektorer anger som svepskäl att de har så många andra uppgifter att utföra så att verksamhetsbesök måste bortprioriteras. I själva verket menar jag att rektorn är rädd för att betrakta undervisningen eftersom det innebär en återkoppling vilket kräver finess, mod och pedagogisk insikt för rektor att leverera. Om lärare å sin sida betar sig icke välkomnande uppfattar jag detta som en motreaktion till chefens rädsla för att återkoppla till lärarna beträffande deras undervisningskvalitet.

Helene Ärlestig har studerat kommunikation, dess förutsättningar och innehåll i det forskningsprojekt som angavs ovan. Kommunikation i skolan har Ärlestig delat in i tre delar; information, feed-back och tolkning. Varje del befinner sig i varsin ellips vilka går in i varandra i mitten, se figur 2 under 4.1. Kommunikation om feed-back delas in i två områden, ett social och ett professionellt. Ärlestig konstaterar att rektorer i låg grad

samtalar med lärare om deras pedagogiska arbete och i ännu mindre grad för reflekterande samtal om undervisningens kvaliteter. Om förutsättningar skapas, kanske finns de redan, ger relationen mellan läraren och rektor, situationen samt upplevelsen och användningen av möten, en positiv påverkan så att kommunikationen uppfattas som meningsfull och att den stödjer det pedagogiska uppdraget (Ärlestig 2010).

Som ett led i denna undersökning har återkopplingssamtalet varit planlagt och tidsbestämt. Det gör att läraren är beredd på att observationen ska följas upp. Efter att som rektor besök någons undervisning har jag svårt att tänka mig att underlåta återkoppling. Jag har också märkt att lärarna ser fram emot samtalet.

Utifrån forskning om synliggörande undervisning har jag kunnat bekräfta och även peka på utvecklingsområden i lärarens undervisning. Den största överraskningen i samband med återkopplingen är att läraren, innan jag hunnit formulera utvecklingsområdena, gjorde det själv. Det material som utgjorde underlaget för samtalet var mina anteckningar från observationen som jag systematiserat utifrån protokollets totalt fyra områden. Jag hade kopierat upp materialet till läraren vilket innebar att vi satt med samma utsaga. Det faktum att läraren själv formulerade sina utvecklingsområden ger prov på en insikt som jag bedömer att de allra flesta pedagoger besitter. Det som rektor behöver göra är helt enkelt att synliggöra undervisningen. Om rektor upplever sig besvärad av att konstruktivt kritisera en pedagog, är en lösning att dokumentera så mycket som möjligt och dela med sig av den skriftliga dokumentationen till läraren. På så sätt finns stöd för rektor att verbalt uttrycka sin konstruktiva feedback som finns under rubriken feed forward.

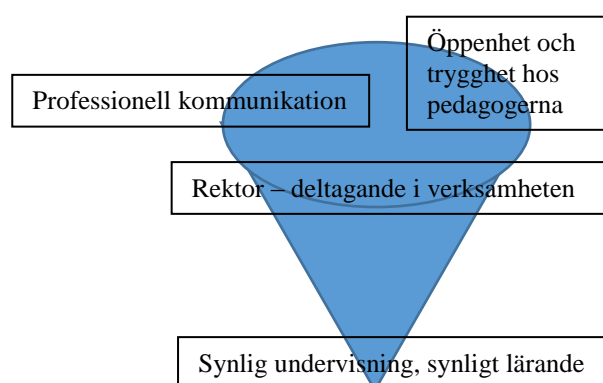
I samband med återkopplingen fanns frågeställningar om skeenden i undervisningen som inte är lätta att ge ett enkelt svar på. Inte ens när man läser rapporter om specialpedagogik, elever i behov av särskilt stöd, elevers kognitiva utveckling, tankemönster mm, ges konkreta svar. Det väsentliga är trots allt att läraren får tid till förfogande för att reflektera kring situationer i undervisningen där problemställningar finns.

Inom skolenheten finns för ändamålet minst två alternativ. Det första är att rektor själv systematiskt följer undervisningen och avsätter tid för återkopplande och reflekterande samtal. I andra hand kan rektor avsätta tid för arbetslaget tillsammans med en förstelärare e d. Det är då viktigt att schemalägga sådana diskussioner inom ramen för lärarens arbetsplatsförlagda arbetstid.

De nya karriärtjänsterna kan för övrigt bidra till en utvidgad kollegahandledning med efterföljande återkoppling. Försteläraren kan ikraft av sin skicklighet och erfarenhet skapa legitimitet för ett sådant uppdrag.

Utifrån teorier om kommunikation i skolan som Ärlestig presenterar, utifrån Hattie's forskning om lärandets synliggörande och de vinster som kan utvinnas när så sker, kommer en skolenhet som begåvats med pedagoger och skolledare som modigt och transparent törs prata om undervisningen och hur den kan förbättras att nå en högre kvalitet på lärandet. Detta gäller lärandet – att lära ut respektive att lära in.

Trattkonstruktionen är en attraktiv symbol som åskådliggöra att det vi stoppar in i en organisation genererar dess utkomst, dess vinst.

Yttermera kan jag tänka mig att det i skolväsendet behöver inrättas funktioner som har till uppgift att synliggöra lärares undervisning. Det är bättre att det sker överhuvudtaget än att det just är rektor som genomför arbetet. Jag önskar dock påpeka att rektor sparar tid genom att observera undervisningen. Många lärare ägnar mycket tid från sina skolledare till att beskriva en klassrumssituation. På samma tid, i klassrummet, kan rektor själv ges möjlighet att bilda sig en uppfattning. När så rektor i t ex ett elevvårdsmöte beskriver sin egen iakttagelse kommer mötets deltagare att se rektor som en kännare av sin verksamhet.

Syftet med denna undersökning har varit att visa på att där rektor deltar i och återkopplar undervisningen, där lärare berättar för eleverna hur de lär sig – där sker samma process parallellt. Som uppsatsens titel anger behövs denna enda viktiga komponent framtonas nämligen; Säg det!

Det bästa sättet att koppla samman undersökningens syfte med tidigare forskning och undersökningar om rektors bristande pedagogiska ledarskap, är att konstatera det motsatta förhållandet att där rektor inte finns närvarande, där kan ingen parallellprocess äga rum.

7.2 Säg det!

Det sammanlagda budskapet i denna fallstudie handlar om att i ord uttrycka skeenden, konkreta händelser, mål, förväntningar och bedömningar. ”Nu ser jag att du kan klockan, hur kom du på det? Berätta för mig”! På motsvarande sätt synliggör rektor till sina pedagoger om deras undervisning. Jag ser att du säger till eleverna att de har inflytande, att en viss elev nu behärskar en ekvation, att läraren talar om för eleven att de förstår vad de läser eftersom det ställde en inferensfråga. Det är också en förutsättning att rektor, genom feed-back, feed-upp, feed-forward eller motsvarande berättar för läraren vad de gjorde och vad de inte gjorde för att synliggöra elevernas kunskap och deras eget lärande. Se fler exempel under 6.3. Syftet med redovisningen av den struktur som jag har använt mig av är att den är enkel att använda, den är byggd på beprövad forskning och ger ett gott stöd för rektor att genomföra denna eventuellt skrämmande uppgift, att återkoppla konstruktivt till en lärares undervisningskvalitet. Jag vill dock poängtera och som jag redovisat under 7.1 att när läraren får ta del av det material som ligger till grund för återkopplingssamtalet så har hen redan sett och formulerat sina egna utvecklingsområden.

Läraren i denna undersökning reflekterade om vi kommer att prata sönder eleverna om pedagogen ska sätta ord på allting. Visst säger läraren många ord. Frågan är om utsagor kan bytas ut från kommandon och tillrättavisningar till att använda det sagda för att ge eleven kunskap om sina starka sidor, hjälpa andra, bedöma sitt eget arbete och medverka till en god lärmiljö – vare sig undervisningen bedrivs inomhus eller utomhus.

8 Referenser

Bell, J. (2010) Introduktion till forskningsmetodik. 4 uppl. Lund: Studentlitteratur.

Berg, G. (1995) Skolkultur nyckeln till skolans utveckling. En bok för skolutvecklare om skolans styrning, Göteborg: Förlagshuset Gothia.

Bryman, Alan (2011) Samhällsvetenskapliga metoder. Malmö: Liber.

Dalbjörn, Katarina (2007). *Parallellprocesser i grupphandledning - psykoterapihandledares erfarenheter*, Göteborgs Psykoterapi Institut

Ekengren, A-M/Hinnfors, J (2011) Uppsatshandbok – hur du lyckas med din uppsats. Lund: Studentlitteratur.

Grosin, L. (2004) Skolklimat, prestation och anpassning i 21 mellan- och 20 högstadieskolor. Forskningsrapport 71, Pedagogiska institutionen, Stockholm: Stockholms universitets förlag.

Hattie, J. (2009) Visible learning. Routledge: Oxon.

Håkansson, J. (2011) Synligt lärande, SKL, Stockholm: Modintryckoffset.

Håkansson Jan & Sundberg Daniel (2012) Utmärkt undervisning – framgångsfaktorer i svensk och internationell belysning. Stockholm: Natur och Kultur.

Höög, Jonas & Johansson, Olof (2010) Struktur, kultur, ledarskap - förutsättningar för framgångsrika skolor. Lund: Studentlitteratur.

Lindberg, V. (2005a) *Bedömning i förändring*. Ingår i L. Lindström & V. Lindberg (Red.), *Pedagogisk bedömning*. Om att dokumentera, bedöma och utveckla kunskap. Stockholm: HLS Förlag.

Lindström Lars, Lindberg Viveca & Pettersson Astrid (red) (2011) *Pedagogisk bedömning*. Stockholm: Stockholms universitets förlag.

Näslund, Johan (2004) *Insyn i grupphandledning Ett bidrag till förståelsen av ett av de människobehandlande yrkenas hjälpredskap*. Linköping: Parajett AB

SFS 2010:800 Skollag

Skolinspektionen. Rektors ledarskap. Rapport 2010:15. Stockholm

Skolinspektionen, Rektors ledarskap. Rapport 2012:1. Stockholm

Skolverkets allmänna råd (2011). *Planering och genomförande av undervisningen – för grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan*. Stockholm: Fritzes.

Skolverkets allmänna råd (2012) *Utvecklingssamtalet och den skriftliga individuella utvecklingsplanen*, Stockholm: Fritzes.

Skolverkets bedömningsstöd i svenska och svenska som andraspråk (2012), *Nya språket lyfter*, åk 1-6 Västerås: Edita Västra Aros AB.

Scherp, H-A. (2003) *Lärares och skolledares förståelse av skolutvecklingsprocessen*.

PDF. Karlstad University

http://www.pbs.kau.se/pdf/larares_skolledaresforst.pdf

8.1 Figurförteckning

Figur 1 – *en modell över parallellprocesson*

Figur 2 - *en kommunikationsmodell*

Bilaga 1

Lärarstrategi

Tydlighet strategier begrepp anpassa grupper elevstöd

**E
X
E
M
P
E
L

P
Å**

**Ö
M
S
E
S
I
D
I
G

B
E
D**

Elevinflytande, initiativ engagemang

Se genom ”ögat” Elevens kunskapskonstruktion Elevens engagemang
